

предпринята попытка обобщения основных идиоматических черт англоязычного речевого поведения, которые необходимо учитывать в процессе обучения английскому языку.

Ключевые слова: вербальное поведение, прямой речевой акт, косвенный речевой акт, имплицитность, конвенциональность.

The article analyzes relevant features of Modern English Speech Behavior. A special attention is given to such relevant features of English verbal behaviour as implicit and indirect, non categorical and compromising nature of English Speech communication. In conclusions, an attempt is made to summarize these idiomatic features and their relevance for teaching English.

Key words: speech behavior, direct speech act, indirect speech act, implicitness, conventionality.

УДК 81'38:811.11

ПОРУШЕННЯ МАКСИМ ПРИНЦИПУ СПІЛКУВАННЯ ЧЕРЕЗ НЕГАТИВНІ ЕМОЦІЇ

Козлова О.С.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглядаються причини недотримання комунікативних максимум спілкування через вплив негативних емоцій. Особлива увага приділяється характеру тональності спілкування, підвищенню тону, а також різноманітним комунікативним інтенціям мовців. У висновках визначені причини порушень принципів спілкування в англійському діалогічному мовленні, на які впливає негативна емоційність. Виділено типи емоційності.

Ключові слова: емоційність, конфлікт, максима, тональність.

Мовлення, як правило, емоційно забарвлене, оскільки мовець передає свої почуття щодо того, про що йдеться. Одна з головних цілей інтелектуального буття людини – мінімізувати негативні емоції, які відчуває особа [11]. Людина завжди намагається тримати під контролем власні емоції та розуміти іншого співрозмовника, але іноді емоції виходять з-під контролю, і тоді конфлікт неминучий. Мовець може виражати як позитивні, так і негативні емоції, або бути зовсім неемоційним. Це знаходить відображення у виборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, інтонаційному оформленні тощо. Емоція – індикатор ціннісної значущості для суб'єкта певних характеристик ситуації, вид актуалізації почуття, предметозмістове усвідомлення настрою [3, с. 134]. Вчені виокремлюють три компонента негативної емоції: суб'єктивні відчуття (гнів); фізіологічні зміни (підвищення тиску); виражальні паралінгвальні засоби (насупитися) [10]. У разі свідомого стримання емоцій знижується увага та пам'ять і комунікант надає менше інформації, ніж потрібно, чи наводить неправдоподібні факти.

Актуальність дослідження зумовлена значним інтересом мовознавців до прагмалінгвістичного аспекту спілкування і, зокрема, до принципів спілкування у мовленні, до вивчення та аналізу їхніх прагматичних особливостей через призму складників діалогічного дискурсу.

Мета дослідження полягає у визначенні аксіологічної структури англомовного діалогічного дискурсу шляхом виявлення логіко-прагматичних і дискурсивних особливостей, які зазнають впливу негативної емоційності.

Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких завдань: виявити причини порушень принципів спілкування в англійському діалогічному мовленні, на які впливає негативна емоційність, а також визначити типи емоційності.

Об'єктом дослідження слугують мінімальні англомовні діалогічні одиниці, де спостерігаються недотримання або порушення принципів спілкування під впливом негативних емоцій.

Предметом дослідження є прагмалінгвістичні характеристики різних видів порушень спілкування носіїв англійської мови.

Матеріалом дослідження слугувала англомовна художня література американських та англійських письменників XVIII–XXI століть.

У конфліктній ситуації емоції можуть відігравати важливішу роль, ніж сама сутність конфлікту [2, с. 41]. У діалогічному мовленні різні види емоцій можуть відігравати й негативну роль. Щоб привести співрозмовника до певного емоційного стану, партнеру по спілкуванню потрібно вдатися до експресивних засобів спілкування (*експресивність* – це об'єктивна властивість мовних засобів посилювати прагматичний потенціал висловлювань та їхню здатність інтенсивно впливати на читача або слухача, викликаючи в нього певну інтелектуальну або емоційну реакцію) [8, с. 61]. Під час офіційного контакту експресивність не зовсім доречно, оскільки партнери намагаються стисло, ясно та чітко обмінятися потрібною інформацією задля досягнення обопільного консенсусу. У разі ж прояву експресивності одна з контактуючих сторін може сприйняти свого ділового партнера несерйозно та розірвати ділові стосунки.

Якщо брати до уваги звичайний діалог між рівноправними суб'єктами, то тут емоції необхідні для того, щоб зрозуміти, в яке русло спрямовується їхній діалог: дружня розмова, нейтральний вимушений або невимушений контакт чи це просто з'ясування стосунків.

У перебігу діалогу велике значення має характер тональності спілкування, яка є одним із важливих компонентів мовлення і може викликати зміну емоційного стану комунікантів, спрямувати діалог на доброзичливість або ж, навпаки, на конфлікт. Тональність залежить від комунікативної установки учасників комунікативного акту, їх соціальних ролей, віку, ступеня освіченості та обставин спілкування. Згідно з дослідженнями Н.Ю. Петрищевої [7, с. 129], для діалогу-співробітництва характерна позитивна тональність, яка, у свою чергу, може бути занадто ввічливою, просто ввічливою, нейтральною, дружньою та фамільярною. Щодо діалога-конфлікту, то йому більше притаманна фамільярна та негативна тональність. Фамільярна тональність спостерігається в неофіційному спілкуванні між комунікантами, які мають рівний соціальний статус та вік. Однак, чим нижче освіта у людини, тим імовірніше неадекватне використання цієї тональності:

L a w t o n : *Where did they come from?*

P o l i c e m a n : *Who said that?*

S n o w u : *It was me.*

P o l i c e m a n : *Get out here. Now. Tell me what you said again. Go on. What did you say?*

S n o w u : *Лайливе слово.*

P o l i c e m a n : *Лайливе слово.*

(A. Bleasdale, p. 42)

Це розмова трьох осіб. Відчувається явне емоційне напруження, що закінчується лайкою. Поліцейський не має жодної вагомій причини так звертатися до людей, він порушив повагу, нехтуючи максимую *симпатії* принципу ввічливості (будь доброзичливим).

Негативна тональність може виражатись експліцитними та імпліцитним засобами. До них вдаються комуніканти будь-якого віку, статі та ступеня освіти, як правило, у неофіційних обставинах спілкування. Свідченням цього є попередній приклад. Такими засобами виступають лексичне та інтонаційне оформлення висловлювань, що мають на меті певним чином уразити та скривдити противника. Паравербальний супровід при цьому не має смислового навантаження. Це перш за все вихід емоцій, а не засіб спілкування [1, с. 130].

Нерідко під час мовленнєвої взаємодії комуніканти нехтують багатьма суттєвими максимами спілкування, забуваючи про взаєморозуміння і стають на захист своїх егоїстичних інтересів:

“Heh, Peach,” he shouted. “Have you eaten?” Підвищену емоційність ми вже спостерігаємо в підвищенні голосу.

Her pale moon face turned to him through the dark. “Yeah.”

“You want some more?”

She didn't answer, but slowly reeled herself towards him, kicking stones as she came.

Про наростання конфліктної ситуації свідчить уникання відповіді, а також такий невербальний жест-роздратування та можливої агресії – підкидання каміння ногами.

“Look – there's plenty! Have some!” She leant against the door.

“I'm not hungry. I've eaten.”

Відповідь на запитання, поставлене на початку діалогу, прозвучала тільки зараз. Це ще одне яскраве свідчення наростання емоцій, які призведуть до комунікативного збою.

“Don't be polite, I'll get a bowl for you!”

(A. Levy, p. 105)

У наведеному прикладі спостерігається недотримання цілої низки максим: великодушності, скромності та симпатії. Помітне домінування реплік чоловіка, який обтяжує свою співрозмовницю, нав'язуючи свої дії. Жінка порушує максимум симпатії, створюючи «байдужий контакт», вона дає коротенькі відповіді або ж зовсім мовчить. Чоловік інтерпретує вчинки та репліки своєї партнерки по спілкуванню як прояв надмірної ввічливості.

Негативна тональність виникає ще й тоді, коли комуніканти ведуть розмову за неофіційних обставин і мають чітку «негативну» настанову – завдати шкоди опонентові:

“Just bring them in from the garden.”

*Marion screamed into Mick's face. “What is the **bloody** problem?”*

Жінка знаходиться в емоційно піднесеному стані і кричить на свого опонента. Їй байдуже, що це веде за собою ускладнення психологічного клімату в діалозі.

*“They're all right – no one can see them,” Mick **shouted**.*

Чоловік також осмілився підвищити голос, щоб бути з жінкою на рівних емоційних позиціях.

*“**I'm not losing my job because of you – you bastard,**” Marion **yelled**.*

Жінка продовжує кричати і застосовувати експресивну негативно забарвлену лексику.

*“What are you talking about?” Лайливе висловлювання. “**You are being so лайлива** фраза.”*

Marion turned to me and Simon, “Can you hear it?”

(A. Levy, p. 112)

Тут співрозмовники підвищують тон, використовуючи негативні лексичні засоби (брутальності та вульгаризми). Вони зовсім недоброчливі, через що суттєво порушується максима *симпатії*. Жінка також нехтує максимою схвалення, засуджуючи свого опонента, додаючи лайку.

Контактуючи, учасники діалогу прагнуть досягнути порозуміння, хочуть почути від співрозмовника його особисті оцінки, думки, уподобання тощо, за умови, що один із співрозмовників не має такої комунікативної настанови, як спрямування розмови у конфліктне русло. Вони не бажають чути брутальності на свою адресу. Освічена людина, коли здійснює мовленнєвий акт, керується загальноприйнятним мовним етикетом. Ввічливість стає завдатком успішної комунікації. У процесі комунікації співрозмовники нерідко не досягають мети: отримати інформацію, не завдаючи шкоди, і забувають про комунікативний кодекс. Отже, нехтування принципом ввічливості майже завжди може призвести до зіткнення протилежних поглядів, тобто до виникнення або розгоряння конфлікту.

Аналіз матеріалу дослідження засвідчує, що найбільше порушуються такі максими принципу ввічливості: *максима такту*, коли адресант втручається у приватну сферу адресата, тим самим порушуючи дистанцію (50%); *максима згоди*, коли комуніканти свідомо наражаються на негативну розмову (35%); *максима симпатії*, коли створюється «байдужий контакт» (15%).

Повної завершеності діалог набуває тоді, коли в ньому присутні певні емоції та стилістичні засоби і прийоми, що допомагають створити діалогічний ефект [4]. Свідченням того, що акт спілкування неприємний для адресанта, є те, що його мова, розмова пронизана негативною тональністю. Використання лихослівства можливо під час дружнього спілкування рівноправних комунікантів та іноді не залежить від рівня освіти, соціального стану, віку і статі [5, с. 27]. Для підсилення негативного ставлення до партнера по комунікації застосовується образлива лексика, наприклад:

*“Go on, Jess,” Bubbly said cattily. ‘**Lover boys calling you.**”*

*“**Shut up,**” I snapped. “You know he’s just my mate. We’re not all **slags** like you lot.”*

I turned and ran off, feeling annoyed.

(Dh. Narinderi, p. 18)

Людина, до якої звертаються, застосовує у своїй відповіді таке слово із зниженим лексичним значенням, як *shut up*, що підкреслюється словами автора *I snapped* (швидко обірвати когось; огризнутись) та жаргонне слово *slags* (вигарки; шлаки). Адресат спровокував конфлікт, уживаючи провокуючу тональність (*said cattily*) та іронію (*Lover boys calling you*).

Емоційний стан мовця може бути порушений комплексом вербальних когнітивних процедур та аргументацією. Мовець може неповно аргументувати своє комунікативне повідомлення або взагалі уникнути аргументації. Безпосередньо таке вербальне явище, як аргументація, має прямий зв'язок із такими основними максимами принципу співробітництва Г.П. Грайса [9], як максима *якості* (не кажи того, що ти вважаєш неправильним або недостовірним; не кажи того, на що в тебе обмаль доказів) та *кількості* (будь достатньо інформативним; будь інформативним, наскільки цього вимагає ситуація). Але, як зазначив А.Н. Баранов [1, с. 44], акт аргументації у поєднанні зі знаннями та вірою співрозмовника перетворюється в акт констатації.

Якщо комунікативні інтенції мовців мають різне спрямування, то й емоційний стан також буде різнитися. Конфронтація між співрозмовниками може бути міжособистісною, а також може несподівано розгорітися через третю особу. Демонстрацією загострення відносин може бути як підвищення голосу, так і спілкування з рівною тональністю (байдуже), вживання зниженої лексики або лексики, позбавленої стилістичних засобів та прийомів.

Отже, негативні емоції під час діалогічного спілкування можуть бути викликані:

1. Заздалегідь сформованим негативним ставленням до особистості або етнічної групи людей.
2. Втручанням в особистісну сферу співрозмовника. Конфлікт спостерігається тоді, коли один із комунікантів робить спробу зав'язати розмову, не розуміючи комунікативної настанови іншого (підтримати розмову або уникнути її).
3. Відсутністю або недостатністю аргументів.

До конфлікту співрозмовників призводять не тільки порушення принципів спілкування, а й негативна емоційність, яка може бути сформована мовцем заздалегідь або ж виникнути під час розмови. Емоційність може проявлятися вербальним шляхом (вживання лексики з негативною конотацією) та паравербальним шляхом (загрозливе мовчання, міміка обличчя, що виражає агресію, та фізична агресія тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации / А.Н. Баранов. – М. : Наука, 1990. – 136 с.
2. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации (на материале современного английского языка): дис... доктора филол. наук: 10.02.04/ А.Д. Белова. Киевский ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1998. – 443 с.
3. Ишмуратов А.Т. Конфликт и згода. Основы когнитивной теории конфликтов / А.Т. Ишмуратов. – К. : «Наукова думка», 1968. – 187 с.
4. Казакова І.А. Лінгвістичні особливості і функціонування перерваних речень у сучасній англійській прозі // Іноземна філологія. Львів, 1993, Вип. № 102. – С. 51–59.
5. Матюхина Ю.В. Советская беседа и характеристики английского коммуникативного поведения / Ю.В. Матюхина // Вісник Харківського державного університету. – 2005. – № 667. – С. 25–27.
6. Морозов В.П. Невербальная коммуникация: экспериментально-теоретические и прикладные аспекты / В.П. Морозов // Психологический журнал. Т.14 Изд. «Наука» № 1, 1993. – С. 18–31.
7. Петрищева Н.Ю. Коммуникативная тональность в финальной фазе диалога / Н.Ю. Петрищева // Вісник Харківського державного університету. – 1997. – № 390: Актуальні проблеми теорії комунікації. – С. 129–131.
8. Титаренко О.Ю. Лінгвістичні проблеми гумору на матеріалі англійського ономастикону / О.Ю. Титаренко // Іноземна філологія. Львів, 1993, № 106. – С. 66–79.
9. Grice H.P. Logic and conversation // Syntax and Semantics, v.3. ed. By P.Cole and J.L. Morgan, N.Y. : Acad. Press. 1975. – P. 41–58.
10. Butler Emily Emotional Conversations: Can Hiding Your Feelings Make You and Your Partner Sick? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stanford.edu/group/i-rite/statements/2001/butler.html>
11. Christopher J. Anderson Swallowing Our Emotions and Getting Cognitive Indigestion Observer. Volume 15, Number 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psychologicalscience.org/observer/getArticle.cfm?id=1478>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. Bleasdale Alan. Boys from the Blackstuff. – L. : Stanly Thornes Publishers Ltd, 1990. – 281 p.
13. Levy Andrea. Fruit of the Lemon. – L. : Headline Publishing, 2000. – 352 p.
14. Narinder Dhami. Bend it like Beckham. – L. : Hadder Children's Books, 2002. – 167 p.

В статье рассматриваются причины несоблюдения коммуникативных максим из-за влияния негативных эмоций. Особое внимание уделено характеру тональности общения, повышению тона, а также различным коммуникативным интенциям собеседников. В выводах выявлены причины нарушений принципов общения в английской диалогической речи, на которые влияет негативная эмоциональность. Выделены типы эмоциональности.

Ключевые слова: конфликт, максима, тональность, эмоциональность.

The article elucidates the reasons of the violation of communicative maxims under the impact of the negative emotions. Special attention is drawn to the character of tonality, raising tone and also the diversity of the communicative intentions of the speakers. In conclusions it finds out the reasons of violation communicative principles in English dialogues under the impact of negative emotions. It distinguishes the types of tonality.

Key words: conflict, maxim, tonality, emotionalizm.

YAK 82-36821.111

VERBALIZATION OF INTERPERSONAL CONFLICT IN FICTION

Paronyan Sh.A., Bekaryan L.A.,

Yerevan State University,
British Consulate in Armenia

The article is devoted to the analysis of the linguistic peculiarities of conflict talk in Modern English fiction. Conflict discourse is seen as a type of verbal behaviour which has its specific model of development in speech. The paper one of the situational types of interpersonal conflict discourse – family conflict and looks into the pragmalinguistic mechanism of its unfolding in fiction. The authors of the article believe that the writer is a speaker who uses his / her own communicative competence when verbalizing contradiction of the fictional heroes. Similarly, the reader is an interpreter who uses these skills when interpreting the contradictory interaction of the fictional characters. The results of the research work can be used for the elaboration of language strategies and tactics which will enable speakers to carry out a productive exchange of opposing opinions in real-life speech events and avoid disruptive and hostile social relationships.

Key words: conflict discourse, interpersonal conflict, communicative competence, social relationships.

It is well known that in our daily life average communication skills are not enough. Thus, when we have a conversation with a friend, an employee or a prospective client, we tend to make our communication meaningful, full of impact and successful. Moreover, in our busy social life we strive for cooperation everywhere and try to sustain civilised and relaxed relationships with our partners. The establishment of social ties is done through speech – a rule-governed form of social behaviour which is regulated by certain social rules, maxims, as well as sequencing rules. The distinction of interactional and transactional functions of speech in Discourse Analysis comes to prove that language is not only an instrument for communicating, imparting information but also a powerful means for creating one's social environment – friends, colleagues, acquaintances, relatives, etc. [3; 9]. As is well known, social relationships necessarily embrace two opposite poles – cooperation and contradiction. Unfortunately, social life is becoming tenser and tenser, and the general predisposition to oppositional behaviour in human society has grown. That is why the problem of contradictory interaction has become quite actual in Pragmatics recently. In as much as arguments, quarrels, rows or fights form an essential part of our conversational practice, they are abundant in novels, stories, plays, film scenarios written by individual writers. As a matter of fact, we suppose that the account of interpersonal conflict of the heroes is part of the writers' fictional techniques which is based on their own personal experience as speakers – users of language. Therefore, writers present the contradictory discourse of the fictional heroes the way they see it as speakers. In doing so, they put their own communicative competence into use. Similarly, readers also interpret the piece of verbal interaction as conflict, resorting to their own communicative competence. After all, it is rarely signalled, nominated in a piece of writing that the heroes are quarrelling, arguing, and so on: the authors just verbalize the speech event as they see it, adapting the speech of the heroes both to the contextual parameters of the ongoing conversation, and to their individual skills as creators of conflict discourse. The readers, in their turn, do not fail to “decipher” the verbal, and, also non-verbal display of contradiction of the heroes and, in doing so, they also resort both to context and to their own experience. This fact comes to prove that in certain cases fictional speech can be used to create models of real-life speech events. Hence the present paper is an attempt to look deeply into